

Bijzondere aandacht verdient het feit, dat de schrijver, weliswaar terloops, maar toch met grote stelligheid, de lijst der bisschoppen van Utrecht vermeerderd met de namen van Alfridus en van Odulphus. Het geval van de reeds genoemde Alfridus, monnik van Saint-Amand, lijdt geen tegenspraak, maar de mening, dat Odulphus met Alfridus op één lijn kan worden gesteld, is wel vatbaar voor enige discussie. Zelfs als men niet zover wil gaan als wijlen Michael Schoengen, die in hem een suffragaanbisschop van Staveren zag (*Monasticon Batavum*, III, 111), zal men toch op zijn minst aannemen, dat Odulphus in het diocees Utrecht is werkzaam geweest als een soort hulpbisschop. Maar de schrijver van de hier besproken studie gaat veel verder door Odulphus voor te stellen als een bisschop van Utrecht. Van de door de schrijver aangevoerde argumenten zijn er minstens drie ter zake dienende. De kroniekschrijver van de Engelse abdij Evesham, welke omstreeks 1034 gestolen relieken van de heilige had gekocht, verhaalt, dat Odulphus het bisschopsambt van Utrecht heeft waargenomen gedurende de tien jaren, waarin de titelbisschop Fredericus boete moest doen voor een vergrijp van incestueuze aard. Dat dit schandaal in de tiende eeuw nog niet vergeten was, kan blijken uit het *Psalterium* van de Utrechtse scholaster Wolbodo, dat thans wordt bewaard in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel: in de litanie ontbreekt daar van de Utrechtse bisschoppen de naam van Fridericus en figureert op de plaats daarvan die van Odulphus. Ten derde is er nog het getuigenis van de *Notae necrologicae Magdeburgenses* uit de elfde eeuw, waarin Odulphus wordt herdacht als bisschop en belijder ('*episcopus et confessor*'). De voor de hand liggende conclusie uit deze indrukwekkende reeks van getuigen is toch wel, zo dunkt ook mij, dat Odulphus bisschop niet alleen in, maar tijdelijk ook van Utrecht zal zijn geweest; zo niet met zekerheid, dan toch met grote waarschijnlijkheid. Het moet trouwens een bijzondere reden hebben gehad, waarom Sint-Odulphusdag (12 juni), die in de diocesen Utrecht, Münster en Keulen werd gevierd, juist en alleen in het diocees Utrecht de rang had van een geboden rustdag. Volgens de nieuwste liturgische kalender wordt het feest van Odulphus in geen der Nederlandse bisdommen meer gevierd, behalve in het diocees 's-Hertogenbosch en daar geldt de viering dan alleen nog maar de priester.

In een brede slotbeschouwing beziet de schrijver de Friese geschiedenis in het perspectief van de strijd tussen *regnum* en *sacerdotium*. Het concordaat van Worms (1122) heeft feitelijk de territoriale macht der bisschoppen van Münster en Utrecht geconsolideerd, maar de vorming van een Friese territoriale staat en van een Westfaalse staat (Godfried van Cappenberg!) voorgoed onmogelijk gemaakt. Het ietwat schimmige en voorheen nogal eens van bezitters wisselende graafschap Staveren is nu stevig in handen van de Utrechtse bisschop, die ter bekroning in 1132 het wereldlijk kapittel omzet in een abdij van Utrechtse Benedictijnen. Het dekenaat Staveren werd niet ondergeschikt aan het aartsdiakenaat Friesland, maar aan het aartsdiakenaat van de Utrechtse Oudmunster, wat toch – zo meen ik te mogen aanmerken – wel hoofdzakelijk te verklaren zal zijn uit de persoonlijke zendingsarbeid, eens door sint Odulphus in opdracht van Oudmunster in en om Staveren verricht. Zeer diep gaat de schrijver in op de vraag, in hoeverre het dekenaat Staveren, ook Sudergo geheten, territoriaal samenviel met het gelijknamige graafschap. Hij poneert de mogelijkheid, dat Nagele en zelfs al het later weggespoelde land tussen Urk en Vollenhove aanvankelijk tot Staveren heeft behoord. Hij besluit zijn indrukwekkend boek met dertien tekstbijlagen, waarvan vier tot dan onuitgegeven waren.

P. C. Boeren

G. Parker, *The Dutch Revolt* (Londen: Allen Lane, 1977, 327 blz.).

Het schrijven van synthetische overzichtswerken is niet een bezigheid, waarin de Nederlandse historicus excelleert. Een uitzonderlijk talent daargelaten, zijn het meestal buitenlanders, die zijn artikelen en monografieën gebruiken als bouwstenen voor een totaalbeeld. Met name de Engelsen weten op dit terrein van wanten. Vaak, zoals in de boeken van Price en Haley over de zeventiende eeuw, is het resultaat van deze 'samenwerking' bijzonder aardig, soms echter is er minder reden tot juichen. In deze laatste categorie valt *The Dutch Revolt* van Geoffrey Parker. Het boek behandelt de periode tussen Filips II's kennismaking met de Nederlanden in 1549 en de Bestandssluiting in 1609 en pretendeert de oude werken van Geyl en Motley in de Angelsaksische wereld te vervangen.

Parker heeft als historicus zijn sporen verdiend in de Spaanse archieven en dat is in dit boek goed te merken. Vrijwel zonder uitzondering prevaleren de Spaanse bronnen over het materiaal van Nederlandse kant. Al in de eerste alinea's gebruikt Parker Calvete de Estrella's droge verslag van Filips' tournee door de Nederlanden als uitgangspunt voor een schildering van de toestand in deze gewesten. Nu weet Parker zelf ook wel, dat er buiten Spanje ook nog wel het een en ander uit de archieven is opgedolven, maar zijn verwerking daarvan laat helaas veel te wensen over.

Een tweede algemeen bezwaar tegen *The Dutch Revolt* is de geringe plaats, die de adel erin inneemt. Terwijl iedere onderzoeker van de tweede helft van de zestiende eeuw hamert op de grote betekenis van de aristocratie in deze tijd, hanteert Parker de misleidende voorstelling, dat de adel in het geheel van de opstand slechts een bijrol heeft vervuld. Waartoe dit leidt, blijkt uiteraard in het eerste hoofdstuk 'Prelude' het duidelijkst. Tevergeefs zoekt men daar bijvoorbeeld een evaluatie van de ingewikkelde verhoudingen aan het hof van Karel V aan het eind van zijn regering en van de enorme spanningen rondom zijn aftreden in 1555-1556. Iets wat Parker gemakkelijk had kunnen voorkomen, als hij gebruik had gemaakt van Lutz' grote werk over deze periode, *Christianitas Afflicta*. Hetzelfde manco doet zich voor bij de behandeling van de problemen in de raad van state in de zestiger jaren. Waar Fruin in zijn *Voorspel* de strijd tussen de hoge adel en Granvelle en Margaretha van Parma onder andere aan de hand van Burgundius' onvervangbare *Historia Belgica* (1629) royaal bespreekt, daar geeft Parkers 'Prelude' alleen wat hoofdlijnen. Een belangrijke achtergrond van het conflict, de door Oranje c.s. gesteunde kandidatuur voor het gouverneurschap van Christina van Lotharingen in 1559, wordt daardoor over het hoofd gezien. Ook in zijn behandeling van de godsdienstige problemen is Parker nogal slordig. Steunend op Decavele's boek over de reformatie in Vlaanderen, concludeert hij bijvoorbeeld (37), dat in 1555 het ketterijvraagstuk goeddeels was opgelost. Een constatering die (misschien?) mag kloppen voor Vlaanderen en Brabant, maar die bepaald niet opgaat voor de noordelijke provincies. Veel werk maakt Parker verder van het heterogene karakter van de Nederlanden, doch jammer genoeg op de verkeerde wijze. Door zijn beklemtoning van de taalverschillen – hij beschouwt (36) naast het Frans en het Fries ook het 'Oostersch' en het 'Westdutch' als aparte talen – verliest hij de voor de zestiende eeuw essentiële verdelende factor, het provinciale particularisme, te veel uit het oog. Gelukkig is Parkers beschrijving van de sociaal-economische toestand adequaat, maar tegen de gesignaleerde tekortkomingen weegt dit niet op.

Het belangrijkste gedeelte van het boek wordt gevormd door de drie middelste hoofdstukken (68-198), waarin Parker successievelijk de 'revoluties' van 1566, 1572 en 1576-1581 onder de loupe neemt. Hij is hier goed op dreef en schetst een helder beeld van de ontwikkelingen in deze periode. Parkers kennis van het Spaanse archiefmateriaal geeft daarbij aan zijn relaas een dimensie, die tot dusver in de geschiedschrijving ontbrak. We worden bijvoorbeeld